

Uunituoretta etiikkaa

Alain Badiou, *Etiikka. Essee pahan tiedostamisesta*. Suomennos Janne Kurki. Sisältää suomentajan esseen ”Alain Badiou – totuuden militantti”. Apeiron Kirjat, Helsinki 2004. 112 s.

Badioun *Etiikka* on neula heinäsuovassa: filosofian – tarkemmin sanottuna etiikan – oppikirja, joka on samalla hyvä filosofinen kirja. Itse asiassa kirjalla on kolmekin päällekkäistä tehtävää.

Ensinnä se on tilaustyö, lukiolaisille ja aloitteleville yliopisto-opiskelijoille tarkoitettu oppikirjasarjaan kirjoitettu määrämuotoinen ja -mittainen esitys. Toisekseen Badiou itse kertoo kirjallaan olevan ”ideologisen” päämäärän: se kritisoi rankastikin aikamme ilmiöitä, niin politiikassa kuin yhteiskunnallisfilosofisessa keskustelussakin. Kolmas ja ehkä yllättävin kirjan tarkoitus on kehittää edelleen Badioun aiemmin esittämiä eettisen ajattelun ituja. Tämä kaikki alle 90 sivussa!

Kirjan aluksi Badiou käy kolmen luvun verran läpi erilaisia perinteisiä käsityksiä etiikasta, runtaten ne toinen toisensa jälkeen. Etiikka on Badioun mukaan rapistunut ”mielipiteiden ja selitysten” alueeksi. Tätä vastoin hän haluaa nostaa etiikan takaisin sille kuuluvaan arvoon, kysymykseksi ikuisesta ja yleispätevästä totuudesta, eikä latteista konservatiivisen mielenrauhan normeista. Tässä jaksossa tulee esille ehkä eniten oppikirjalle ominaista esittelevää materiaalia. Kirjan toisella puoliskolla Badiou luonnehtii rohkein piirroin oman etiikkansa.

Badioun omalaatuisen etiikan esitte-lyssä kohdataan nopeasti suhteellisen monimutkaisiakin teoreettisia kehitelmiä, mutta yllättävän hyvin Badiou onnistuu pitämään monimutkaisuudet kaikkein välttämättömmimmässä. Samalla näyttäytyy hienolla tavalla filosofisen ajattelun voima ja tarve.

Nykyajan nihilismit

Ensialkuun Badiou jyrää ihmisoikeuksiin vetoavan etiikan. Foucaultia, Althusseria

ja Lacania seuraten ja äskettäin suomen- netun Michel Onfrayn tapaan Badiou julistautuu vuoden -68 perinnön jatkajaksi. Ihmisoikeusetiikan empiirinen ongelma hänen mukaansa on, että se sopii kuin hansikas yhteen länsimaisen itsetyytyväsyyden kanssa, lännen omaisuuden puolustajaksi, kun taas vuoden -68 ”ihmisen kuoleman” tematiikka mahdollistaa radikaalin kritiikin.

Badioun mukaan ihmisoikeusetiikan perimmäinen vitsaus on, että pohjimmiltaan sen mukaan ihminen on eläin, joka voi tunnistaa itsensä uhrina. Eläimenä samoin kuin uhrina olemisen välttämättömyys kuitenkin tuottaa monenlaisia kiertoumia ja latistumia. Tätä vastoin Badiou korostaa etiikan liittymistä ihmisen kykyyn vastustaa haluaan olla vain eläin. Hänelle ihmisen ratkaiseva ominaisuus ei olekaan kuolevaisuus, vaan Kuolematto- muus, isolla K:lla. Relativistit, liberalistit ja muut sofistit saavat Badioulta kyytiä.

Seuraavaksi Badiou pohtii levinaslai- sen toiseuden ja eron etiikan mahdollisuut- ta. Levinas on jo astetta parempi vastustaja, koska hän uskaltaa nostaa etiikan filosofian keskiöön. Mutta miten radikaali Toiseus perustellaan? Badiou epäilee, että toiseuden etiikka on hurskastelua ilman jumalaa:

”Mitä sitten tulee tästä [hurskaan diskurssin] kategoriasta, jos uskot- telemme poistavamme tai naamioi- vamme sen uskonnollisen arvon säi- lyttäen samalla sen ilmeisen konsti- tuution abstraktin asetelman (”toisen tunnustamisen” jne.?) Vastaus on selvä: kissanvelliä.” (s. 33)

Väistämätön johtopäätös seuraa: pahim- millaan ja tyypillisimmillään etiikka on nykyaikana nihilismia, niin kutsutun välttämättömyyden palvelemista ja vaih- toehdottomuuden glorifiointia, kuole- man hallintaa ja ”bioetiikkaa”.

Totuusien etiikka

Käytyään läpi nämä epäonnistuneet ja masentavat yritykset, Badiou esitte- lee omat teesinsä. Ei ole Jumalaa, ei ole Yhtä, vaan ”monikertoja”. Vastaavasti ei ole olemassa yleistä etiikkaa, vaan erityi- siä etiikoita. Nämä etiikat muodostivat totuuden tapahtumisessa, jossa samal- la muodostuu tuon tapahtuman subjek- ti. Itse asiassa etiikassa on kyse totuuden subjektin uskollisuudesta totuuden ta- pahtumiselle.

Mikä sitten on totuuden tapahtumi- nen? Badioulla on mielessä jonkin uu- den murtautumisen vanhan järjestyk- sen keskelle. Esimerkkeinä hän mainit- see Ranskan suuren vallankumouksen, rakastumisen, galileisen fysiikan syntymi- sen, Kiinan kulttuurivallankumouksen, Schönbergin kaksitoistasäveljärjestelmän ... Todellisen rakenne muuttuu, ja uu- den olemisen myötä syntyy uusi subjekti: näin totuus ja subjekti ovat Badioun mu- kaan aina tapahtumassa, aina tilanteessa, uskollisuudessa sen ”uutuudelle”.

Badioun etiikka on totuuden etiik- kaa, tai paremminkin totuuksien etiik- kaa: ”kuinka jatkan, siinä määrin kuin olen joku, oman olemiseni ylittämistä?” (s. 57). Taustalla on lacanilainen ajatus te- osta (Badioulla tapahtumasta), joka mur- tautuu ulos olemassaolevasta järjestykse- tä, avaten uusia mahdollisuuksien mo- nikertoja, jotka vasta jälkikäteen, teon tai tapahtuman myötä, muuttuvat ”aina jo olemassaolleiksi”. Vastaavasti, vaikka etiikka on aina jonkin totuuden tapah- tumisen etiikkaa, koskee sen vaatimus kaikkia: totuus on yleispätevää totuutta kaikille. Näin paha näyttäytyy totuuden esittämän vaatimuksen pettämisenä, epä- uskollisuutena. Erilaisia totuuden vaati- muksen pettämisen muotoja, eli pahuut- ta ja sen tunnistamista, Badiou erittelee kirjan loppuluvuissa.

Otetaan opiksi

Badiou on yksi niistä ranskalaisista nyky- filosofeista, joiden tähti on hyvässä lois- tossa. *Etiikka* on reipas ja omaperäinen kirja, jonka mielenkiintoisuutta kolme yhtäaikaista tavoitetta vain nostaa. Mit- tään ei ole vesitetty, eikä kompromisse- ja tehty. Taito ja into näkyvät päälle as- ti. Tällaista saavutusta vasten tuntuu hie- man nololta kysellä, millaista tarkoitusta Kuolematottoman ja Totuuden kirjoitta- minen isolla kirjaimella ja kohottaminen ikuisiksi ja yleispäteviksi loppujen lopuk- si palvelee? Mitä menetettäisiin, jos käy-

tettäisiin vain pieniä kirjaimia ja pitäydyttäisiin totuuksien pienikirjaimisessa monikollisuudessa? Onko uskollisuus totuudelle vähempiarvoista, jos se ei ole uskollisuutta Totuudelle? Miten nämä uskollisuudet (tai vastaavasti kuolevainen ja Kuolematon) päältä katsoen erotellaan?

Kirjan suomennos on enimmäkseen sujuva, vaikkakin hieman viimeistelemätön. Janne Kurjen essee antaa hyvän johdatuksen ja yleiskuvan Badiousta filosofina. Voisi kuvitella Badioun tekstin toimivan oppikirjana myös suomalaisissa olosuhteissa – ei ehkä alkeistasolla, mutta ainakin korkeakouluissa. On se ainakin filosofisesti haastavampaa ja aikalaisanalyysinä polttavampaa kuin tavanomaisen etiikan oppikirjan utilitarismin ja deontologian jurnaaminen. Tutkimuksen ja opetuksen yhteys on kiinteä: kirjaan suomennetussa englantilaisen laitoksen esipuheessa Badiou ehtii jo kertomaan, miten hänen eettinen ajattelunsa on sittemmin edennyt. Tällainen raitis ja avoin ote ilahduttaa.

Tere Vadén